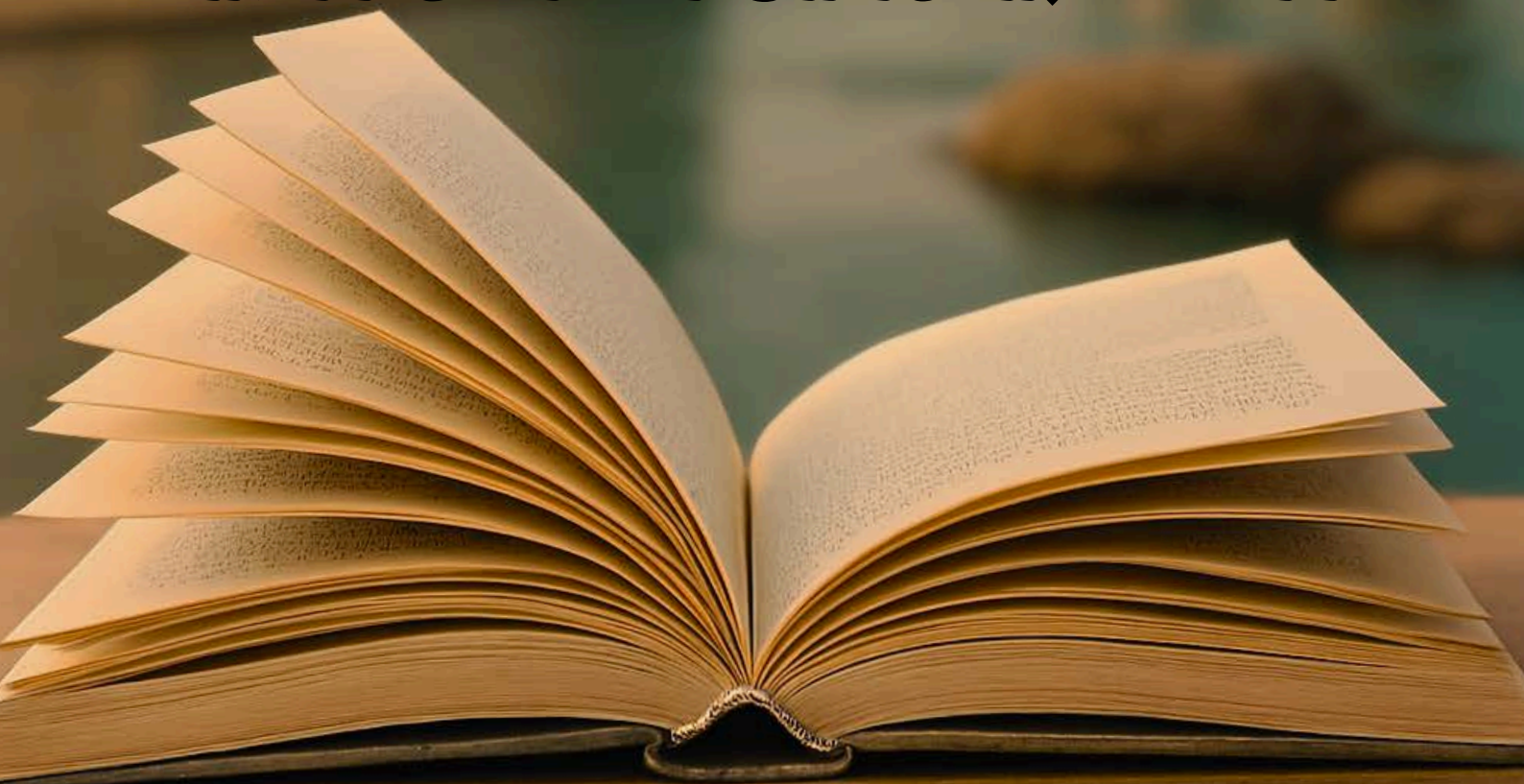

شناسان پژوهشکده دزفول شناسی

مرکز مطالعات، پژوهش و ترویج فرهنگ و تمدن دزفول بزرگ

صدای تمدن کهن در روزگار امروز

شماره پروانه: ۹۰۱۳

تاریخ صدور: ۱۴۰۳/۱۰/۱۱

مدت اعتبار: دو سال

جمهوری اسلامی ایران
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

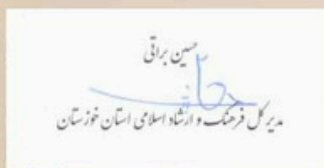

پروانه فعالیت موسسه فرهنگی هنری تک منظوره

به استناد ماده ۲۵ ضوابط و مقررات تأسیس مراکز، موسسات، کانون ها و انجمن های فرهنگی و هنری و نظارت بر فعالیت آن ها مصوب ۱۳۷۵/۸/۸ شورای عالی انقلاب فرهنگی و بر اساس تفویض شماره ۱/۲۴۹۰۶ مورخ ۱۳۸۶/۹/۴ وزیر محترم فرهنگ و ارشاد اسلامی و نیز اساسنامه ثبت شده به شماره ۶۹۰ مورخ ۱۴۰۲/۹/۰۸ اداره کل ثبت شرکت ها و مالکیت صنعتی پروانه فعالیت موسسه فرهنگی هنری پژوهشکده دزفول شناسی به مدیر مسئولی آقای عباس چراغ چشم کد ملی: ۲۰۰۲۰۳۲۴۹۱ با موضوع فعالیت همکاری و یا مشارکت برای اجرای طرح های پژوهشی، فرهنگی و هنری و نیز گردآوری و تدوین مجموعه های مستند درباره مسائل فرهنگی، هنری، اجتماعی و تاریخی

صادر می شود.

به نشانی خیابان ملک آسا نیش خیابان شهید محمد حسین اسماعیل یخی روبروی رادیو دزفول و کد پستی ۶۴۶۱۶۳۵۳۷۵

تأییدی یا اجاره این مجوز، موجب لغو دائمی آن می گردد.

اهمیت و ضرورت راه‌اندازی پژوهشکده دزفول شناسی

✍ سرمایه اصلی هر ملت، هویت و پیشینه علمی و عملی اوست که اندیشمندان، محققان و نویسندگان در خلق آن نقش بی‌بدیلی دارند. از این منظر، *«دزفول بزرگ» با پیشینه ۸۰۰۰ ساله خود که به جرئت می‌توان از آن به‌عنوان اولین گهواره تمدن بشری یاد کرد، گنجینه عظیمی از میراث گذشتگان در خود جای داده است.

❖ میراث ملموس و غیرملموس دزفول بزرگ که در گذر زمان دست به دست شده و اکنون در اختیار ما قرار دارد، تاریخ مردمی با مجموعه عظیمی از آیین‌ها و رفتارهای فرهنگی و اجتماعی را در خود جای داده که هر پژوهشگری با مشاهده و بررسی جزئی آن به وجد می‌آید تا در آن به کاوش و جستجو بپردازد.

❖ میراثی که سال‌ها و قرون متمادی بر آن گذشته و خدا را شکر، هنوز وجود دارد. درست است که در گذشته علم و تجربه کمتری برای نگهداری از این میراث وجود داشته ولی بازهم، مردم دیروز دزفول با درک ارزشمند بودن آن با تلاش فراوان آن را حفظ کرده‌اند و به ما رسانده‌اند.

❖ این میراث برای ما مردم دزفول سرمایه ارزشمندی محسوب می‌شود که وظیفه داریم مانند گذشتگانمان و به عنوان شهروند دزفول از آن نگهداری کنیم و آن را به نسل‌های آینده برسانیم اما امروز علاوه بر آن، یک وظیفه دیگر بر عهده داریم که همان شناخت این میراث علمی و عملی گذشتگانمان است.

حال پرسشی مطرح می‌شود: چگونه می‌توان هم از این میراث حفاظت و پاسداری کرد و هم آن را شناخت و پس از بررسی‌اش، آن را برای آیندگان، به نحو احسن مورد استفاده و بهره‌برداری قرار داد؟

❖ اینجاست که «پژوهشکده دزفول‌شناسی» و مسئولان و پژوهشگران آن پا پیش می‌گذارند تا این مأموریت و مسئولیت خطیر و چند وجهی را به سرانجام برسانند.

❖ وظیفه و هدف اصلی پژوهشکده دزفول‌شناسی حفظ، نگهداری و احیای دانش‌ها و نوآوری‌های گذشتگان شهر تاریخی دزفول بزرگ است.

❖ این پژوهشکده به‌عنوان مرجع علمی شهرستان به دنبال تولید اندیشه‌های توسعه محور برای پیشرفت و تعالی جامعه شهری و روستایی دزفول بزرگ است که از طریق بازخوانی و بررسی اندیشه‌های موجود در میراث ملموس و غیرملموس دزفول بر پایه پژوهش‌های قبلی به دست خواهد آمد چون تنها در این صورت است که اطلاعات را بجا و صحیح مصرف کرده‌ایم و تلاشمان منجر به تولید اطلاعات جدید خواهد شد. این کار در گذشته حاصل فعالیت‌های پژوهشی چهره‌های علمی دزفول بزرگ بوده که امروز، با تأسیس و فعال شدن گروه‌های پژوهشی پژوهشکده و تمرکز فعالیت‌های هرکدام بر موضوعات:

- ۱/ گروه پژوهشی فرهنگ و ادب، هنر؛
- ۲/ گروه پژوهشی ابنیه و بافت تاریخی؛
- ۳/ گروه پژوهشی صنایع دستی و هنرهای سنتی؛
- ۴/ گروه پژوهشی گردشگری و جامعه عشایر
- ۵/ گروه پژوهشی سنتی و نوین.

امید می‌رود هم شاهد تلاش‌های منسجم‌تر و نظام‌مند و در نتیجه گسترش مرزهای دانشمان درباره این موضوعات باشیم و هم افق‌های تازه‌ای به روی آیندگان دزفول بزرگ باز کرده باشیم. / ان شاء الله

مأموریت های پژوهشکده دزفول شناسی

پژوهشکده دزفول شناسی

مرکز علمی - فرهنگی مستقلی است که با هدف پژوهش و مستندسازی تاریخ، فرهنگ و تمدن دزفول تأسیس شده است. این مرکز با بهره‌گیری از ظرفیت نخبگان، اساتید دانشگاه، و پژوهشگران محلی و ملی، تلاش دارد ضمن حفاظت از میراث ارزشمند دزفول، بستر توسعه پایدار فرهنگی و اجتماعی منطقه را فراهم سازد.

مأموریت‌های پژوهشکده

- ۱/ مستندسازی میراث فرهنگی ملموس و ناملموس دزفول
- ۲/ معرفی جامع ظرفیت‌های علمی، هنری و گردشگری
- ۳/ آموزش و پرورش نسل جوان پژوهشگر
- ۴/ تولید دانش توسعه‌محور برای پیشرفت منطقه
- ۵/ ایجاد پل ارتباطی بین پژوهشگران، دانشگاه‌ها و نهادهای فرهنگی

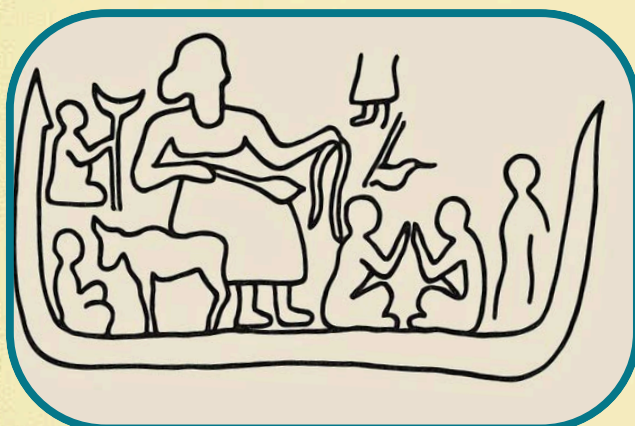

«دزفول؛ ریشه در تاریخ، تداوم در فرهنگ»

«هویت و پیشینه فرهنگی دزفول»

۱- پیشینه تاریخی:

اولین سند دریانوردی جهان در چغامیش دزفول

دزفول یکی از کهن ترین شهرهای ایران است که قدمتی بیش از هشت هزار سال دارد. این شهر در دوره ساسانیان با ساخت پل عظیم ساسانی بر روی رود دز رونق یافت و در دوران اسلامی نیز به عنوان یکی از کانون های علمی، مذهبی و فرهنگی خوزستان شناخته شد.

۲- هویت فرهنگی:

اولین سند موسیقایی جهان در چغامیش دزفول

هویت فرهنگی دزفول ریشه در آداب و رسوم، زبان، معماری آجری منحصربه فرد و صنایع دستی بومی دارد. حضور اندیشمندان، عالمان دینی، شاعران و هنرمندان در طول تاریخ، جایگاه این شهر را در میان مراکز تمدنی ایران استوار ساخته است.

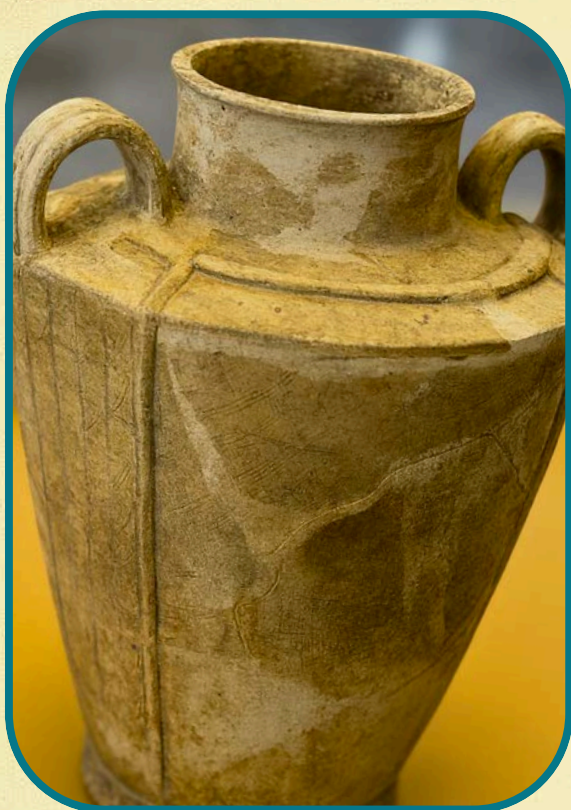
«دزفول و یعقوب لیث صفاری»

۳- یعقوب لیث:

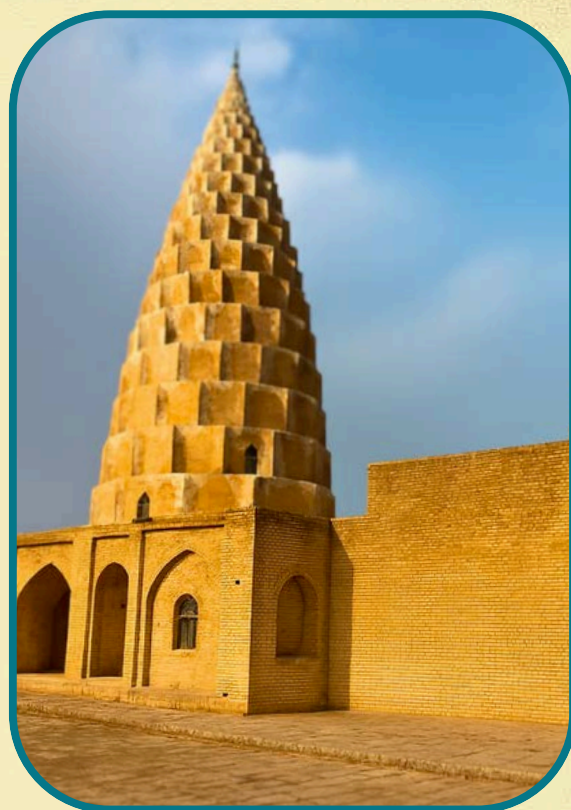
یعقوب لیث صفاری، نخستین امیر ایرانی پس از اسلام که به استقلال ملی اندیشید، در نزدیکی دزفول آرام گرفته است. مقبره او در منطقه شاه آباد دزفول، نمادی از اراده ایرانی برای احیای هویت ملی و پاسداشت زبان فارسی است.

دزفول؛ خاستگاه اندیشمندان و مجاهدان بزرگ
پل ساسانی؛ یادگار مهندسی پیشرفته ایران باستان
مقبره یعقوب لیث؛ مظهر هویت و استقلال ایرانی

«سفال نخود چغابنوت»

«آرامگاه یعقوب لیث صفاری - شاه آباد دزفول»

«دزفول؛ شهری که تاریخ و هویت را در آجرهای خود جاودانه کرده است»

«میراث ملموس و ناملموس دزفول»

«میراث ملموس دزفول»

۱- میراث ملموس:

دزفول به عنوان یکی از کهن ترین شهرهای ایران، دارای آثار و ابنیه ای ارزشمند است که از دوره های مختلف تاریخی به یادگار مانده اند. معماری آجری منحصر به فرد، پل ساسانی، مساجد تاریخی، حمام ها، آسیاب های آبی و خانه های سنتی تنها بخشی از این میراث ارزشمند به شمار می آیند.

- 🧱 پل قدیم دزفول (ساسانی)
- 🧱 خانه های آجری با نقوش هندسی
- 🧱 آسیاب های آبی بر بستر رود دز
- 🧱 مسجد جامع و تاریخی شهر

«میراث ناملموس دزفول»

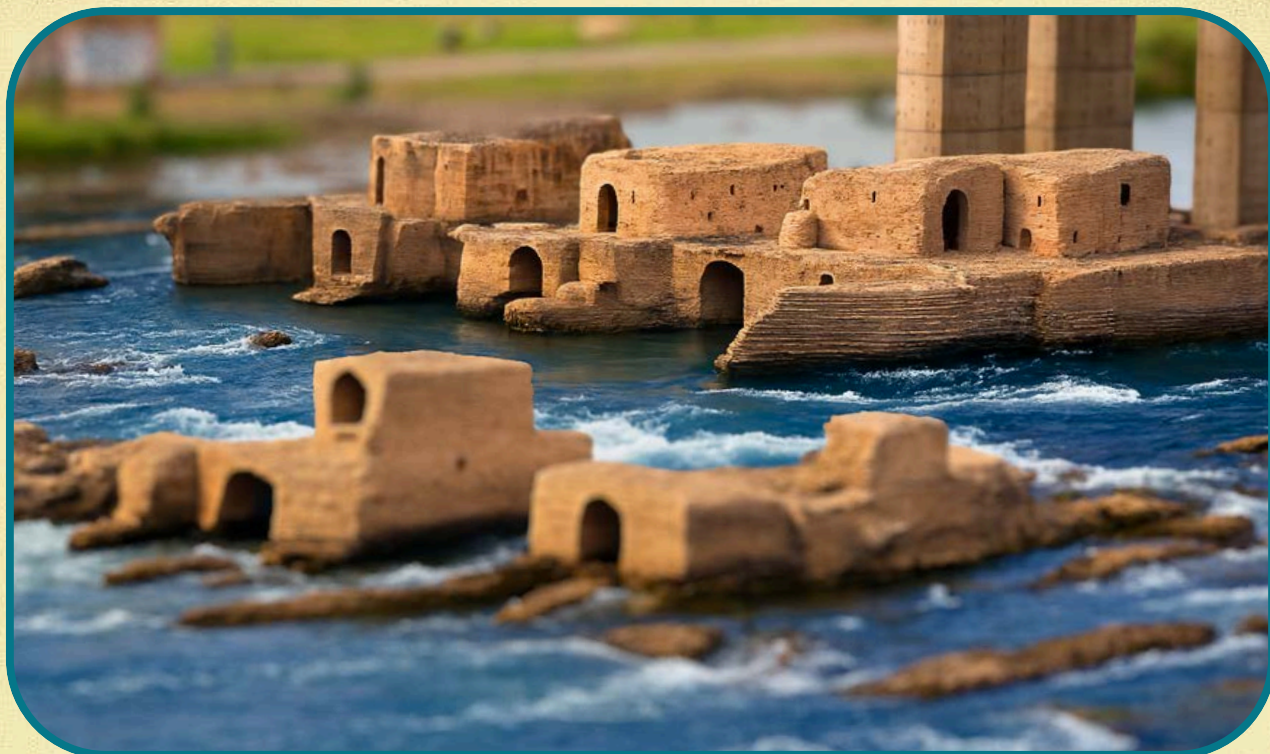
۲- میراث ناملموس:

- 🍲 صنایع دستی: ورشوسازی، کپوبافی، خراطی چوب، حصیربافی (بوریاچینی)
- 🌸 آیین ها: سوگواری های محرم، نوروز، جشن های محلی
- 🍲 خوراک ها: کلوچه خرمائی، آش دزفولی، غذاهای سنتی با سبزی های بومی

«صنعت ورشوسازی - دزفول»

«میراث معماری آجری»

«سیفون آبرسانی جندی شاپور»

«میراث دزفول؛ پلی میان گذشته و آینده»

«مشاهیر و مفاخر دزفول»

«علمای دزفول»

۱ - علما و دانشمندان:

دزفول همواره مهد علم و فرهنگ بوده است و شخصیت‌های علمی و مذهبی بزرگی در تاریخ این شهر می‌زیسته‌اند. علمای دینی، پزشکان سنتی و ادیبان، با تلاش‌های خود نقش مهمی در حفظ هویت فرهنگی و تمدنی دزفول ایفا کرده‌اند.

حکیم حاج ملک جراح

حکیم دکتر محمدصادق ملک آسا - پزشک و پژوهشگر طب سنتی

شیخ اسماعیل قصری - عارف قرن هشتم

شیخ مرتضی انصاری - خاتم الفقهاء شیعه

یعقوب لیث صفاری پادشاه احیاگر زبان پارسی سلسله صفاریان

استاد سیدمحمدعلی امام - پژوهشگر و نویسنده

«هنرمندان و مفاخر فرهنگی»

۲ - هنرمندان و مفاخر فرهنگی:

هنر و فرهنگ دزفول نیز با حضور هنرمندان برجسته در حوزه موسیقی، شعر، صنایع دستی و هنرهای سنتی غنی شده است. این مفاخر، میراث معنوی شهر را به نسل‌های بعد منتقل کرده‌اند.

شاعران محلی و ادیبان

سید صدر

ظهرالاسلام

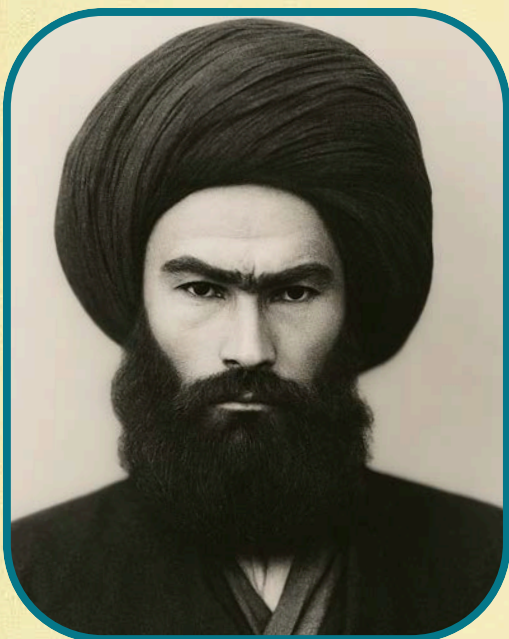
ناهدی

ضیایی

مشاهیر و مفاخر شهرستان دزفول

- ۱/ شیخ اسماعیل قصری عارف قرن هشتم در دزفول
- ۲/ یعقوب لیث صفاری پادشاه حکومت صفاریان در دزفول
- ۳/ ابوالعباس بن ادريس
- ۴/ ابوالقاسم بن رمضان معروف به شاه ابوالقاسم (عارف)
- ۵/ شیخ مرتضی انصاری (خاتم الفقهاء)
- ۶/ آیه الله سیدحسین ظهیرالاسلام دزفولی (فقیه و عارف)
- ۷/ آیه الله سیدصدرالدین کاشف دزفولی (فقیه و عارف)
- ۸/ ملا محمدتقی ناهیدی دزفولی (شاعر)
- ۹/ آیه الله حاج شیخ میرزا محمدعلی معزی (مرجع تقلید)
- ۱۰/ ملا محمدرشید ضیایی دزفولی (شاعر)
- ۱۱/ سیدمرتضی سنادالاسلام (راجی دزفولی)
- ۱۲/ ملا محمدتقی سرمدی زاده معروف به باباتقی (عارف و شاعر)
- ۱۳/ سیدصدرالدین ظهیرالاسلام
- ۱۴/ ملاحسین خلیفه (مداح)
- ۱۵/ ابوتراب جلی (شاعر)
- ۱۶/ میرسیدعلی طبیب دزفولی (پزشک)
- ۱۷/ سیدالحکمای دزفولی (طبيب دوره قاجار)
- ۱۸/ ملا اسداله نقاش (نقاش)

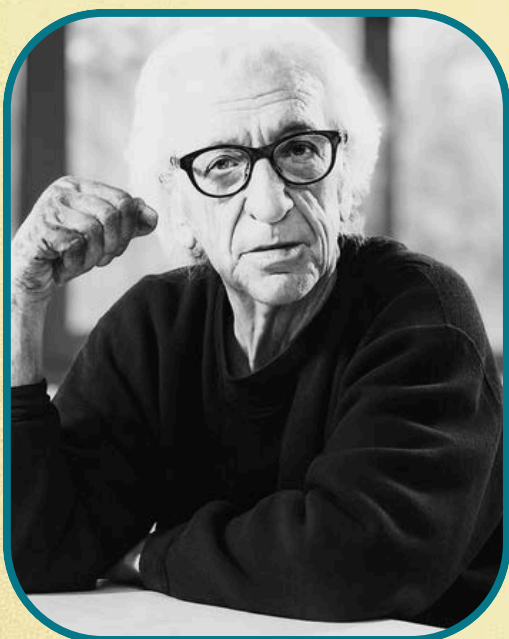

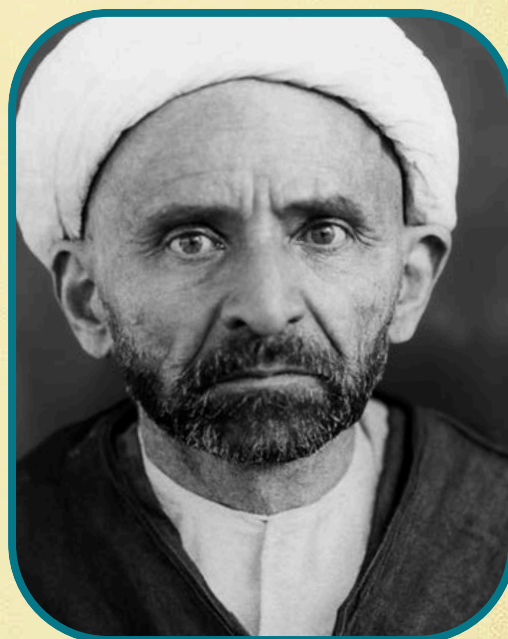
«آیت الله سید حسین ظهیر الاسلام دزفولی
- ادیب و فقیه دزفول»

«شیخ مرتضی انصاری - ادیب و فقیه دزفول»

«استاد حبیب نقاش - نقاش دزفولی»

«آیت الله ملا محمد تقی ناهیدی دزفولی
- شاعر دزفولی»

«مشاهیر دزفول؛ چراغ راه گذشته و الهام بخش آینده»

«گردشگری و جاذبه‌های طبیعی دزفول»

«جاذبه‌های طبیعی»

دزفول با داشتن رودخانه دز، آبشارها، باغ‌ها و طبیعت سرسبز، مقصدی جذاب برای گردشگران طبیعت‌دوست است. این شهر، تلفیقی از چشم‌اندازهای تاریخی و طبیعی را به بازدیدکنندگان ارائه می‌دهد.

آبشار شوی - بلندترین و زیباترین آبشار استان خوزستان

رودخانه دز و پل تاریخی ساسانی

باغ‌های سنتی و سرسبز داخل و اطراف شهر

پارک‌های جنگلی و تفریحی

«جاذبه‌های فرهنگی و تاریخی»

علاوه بر طبیعت، جاذبه‌های فرهنگی و تاریخی دزفول، همچون خانه‌های تاریخی، مساجد و بازارهای قدیمی، گردشگران را با فرهنگ و تمدن کهن این شهر آشنا می‌کند.

پل قدیم ساسانی

خانه‌های تاریخی آجری با نقوش سنتی

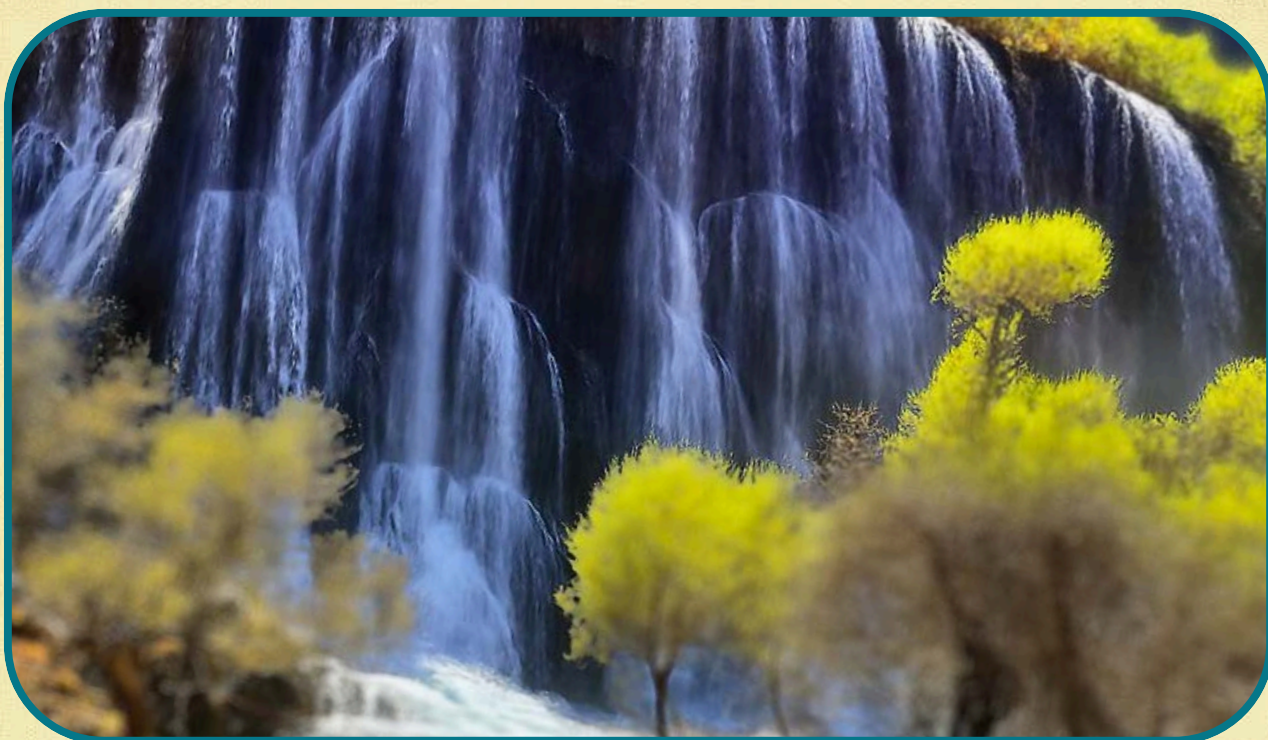
مساجد و حسینیه‌های قدیمی

بازارهای محلی و صنایع دستی

«پل تاریخی و رودخانه دز»

«آبشار شوی - جلوه‌ای از طبیعت دزفول»

«جاجیم - در بازار قدیم دزفول»

«دزفول؛ جایی که طبیعت و تاریخ در هم تنیده‌اند»

«صنایع دستی و هنرهای سنتی دزفول»

«صنایع دستی»

دزفول با پیشینه طولانی در هنرهای سنتی و صنایع دستی، محل پرورش هنرمندان ماهر در زمینه‌های ورشوسازی، کپوبافی، خراطی و سفالگری است. این هنرها نه تنها زیبایی و کاربرد دارند، بلکه هویت فرهنگی شهر را نیز حفظ می‌کنند.

🍵 ورشوسازی (سینی، قوری و ظروف مسی)

🍶 کپوبافی و حصیربافی سنتی

🔪 خراطی و ساخت ابزار چوبی

🏺 سفال و سرامیک محلی

«هنرهای سنتی و آیینی»

آیین‌ها، موسیقی محلی، نمایش‌های سنتی و صنایع دستی همراه با مراسم مذهبی، نمایانگر فرهنگ غنی و هنر زنده دزفول هستند.

🎭 تعزیه خوانی و موسیقی محلی

🌸 جشن‌ها و مراسم نوروز و محرم

🎨 نقاشی و نگارگری سنتی

«ورشوسازی - هنر مردان دزفول»

«کیوبافی - هنر زنان دزفول»

«برنامه‌ها و فعالیت‌های پژوهشکده دزفول‌شناسی»

«ماموریت و اهداف پژوهشکده»

پژوهشکده دزفول‌شناسی با هدف حفظ، مستندسازی و معرفی میراث فرهنگی، تاریخی و طبیعی دزفول فعالیت می‌کند. این پژوهشکده در حوزه‌های مختلف پژوهشی، فرهنگی و آموزشی، تلاش دارد تا ارتباط نسل‌های مختلف با هویت تمدنی شهر را تقویت کند.

- ❖ ۱/ مستند نگاری تاریخ شفاهی دزفول
- ❖ ۲/ تدوین اطلس‌های تخصصی:
- ۳/۱ اطلس ابنیه و بافت تاریخی دزفول
- ۳/۲ اطلس گیاهان دارویی دزفول
- ۳/۳ اطلس مشاهیر و مفاخر دزفول
- ۳/۴ اطلس اماکن گردشگری
- ۳/۵ اطلس صنایع دستی
- ❖ ۳/ حفظ و احیای هنرهای سنتی و میراث ناملموس
- ❖ ۴/ برگزاری نشست‌ها، همایش‌ها و نمایشگاه‌های فرهنگی
- ❖ ۵/ راه اندازی موزه آجر در محوطه کوره میلیونی
- ❖ ۶/ راه اندازی خانه ورشوسازی در یکی از خانه‌های تاریخی
- ❖ ۷/ راه اندازی برنامه شونشین (بیان تاریخ شفاهی دزفول بزرگ توسط پیشکسوتان دزفول)

«فعالیت‌های جاری و پروژه‌ها»

پژوهشکده همواره پروژه‌های متنوعی را در دست دارد و با همکاری محققان، هنرمندان و خیرین فرهنگی، به ثبت و معرفی ارزش‌های دزفول می‌پردازد.

- ❖ ۱/ تولید صوتی متلستان دزفول
- ❖ ۲/ راه اندازی کتابخانه تخصصی
- ❖ ۳/ راه اندازی تارنما (وبسایت) دزپژوهان
- ❖ ۴/ پژوهش و مستندسازی زبان خوزی و گویش‌های محلی
- ❖ ۵/ جمع‌آوری و نمایش صنایع دستی و هنرهای سنتی
- ❖ ۶/ نكوداشت مشاهیر و مفاخر دزفول در مناسبت‌های فرهنگی:
  - ❖ ۷/ برگزاری نشست‌های هفتگی تخصصی:
  - ✓ حافظ خوانی (دوشنبه‌ها)
  - ✓ مثنوی خوانی (سه شنبه‌ها)
  - ✓ قصه خوانی (چهارشنبه‌ها)
  - ❖ ۸/ برگزاری نمایشگاه‌های تخصصی:
  - ✓ نمایشگاه ورشوسازی دزفول
  - ✓ نمایشگاه صنایع دستی بانوان کارآفرین
  - ✓ نمایشگاه نقاشی کودکان
  - ✓ نمایشگاه کپوبافی
- ❖ نكوداشت استاد محمدحسن عرب (دزفول شناس)
- ❖ نكوداشت استاد نصراله نجاتعلی (دزفول شناس)
- ❖ نكوداشت استاد محمد صادق محقق (شاعر)
- ❖ نكوداشت حکیم دکتر محمد صادق ملک آسا (پزشک)
- ❖ نكوداشت سرکار خانم فرشته عالمشاه (حامی محیط زیست)

- ❖ ۹/ تفاهم‌نامه همکاری های علمی و پژوهشی
- ❖ ۱/ عقد تفاهم‌نامه همکاری فی مابین دانشگاه شهید چمران اهواز با پژوهشکده دزفول‌شناسی
- ❖ ۲/ عقد تفاهم‌نامه فی مابین شهرداری دزفول با پژوهشکده دزفول‌شناسی
- ❖ ۱۰/ همکاری در تولید و اجرای برنامه های دزفول‌شناسی با رادیو دزفول بیش از ۴۰ برنامه

اطلس جامع گیاهان دارویی دزفول بزرگ

تهیه و تدوین:
پژوهشکده دزفول شناسی

اطلس جامع ابنیه تاریخی دزفول بزرگ

تهیه و تدوین:
پژوهشکده دزفول شناسی

اطلس جامع صنایع دستی دزفول بزرگ

تهیه و تدوین:
پژوهشکده دزفول شناسی

اطلس جامع مشاهیر و مفاخر دزفول بزرگ

تهیه و تدوین:
پژوهشکده دزفول شناسی

«پژوهشکده دزفول شناسی؛ پل ارتباطی میان گذشته، حال و آینده»